

DE REDACTIE PRIVAAT

DUURZAME RECHTSWETENSCHAP

De TPR-lezer die dit redactioneel leest doet iets bijzonders: hij leest. Lezen is niet van deze tijd, althans dat wordt gezegd. Dat stelt de schrijver voor een merkwaardig probleem. Hij schrijft om gelezen te worden. Hij leest om te kunnen schrijven. Hij doet dingen die niet gedaan worden — namelijk lezen — en hij doet dingen die toch niet gelezen worden — namelijk schrijven.

Het eerste dat in mij opkomt als ik me dit realiseer is: zo'n schrijver moet wel gek zijn en ik schrijf, dus ben ik gek. Ik schrijf door, want gek is geen bezwaar.

Een volgende constatering zou kunnen zijn dat er onnoemlijk veel niet zo gekke gekken zijn. Want geschreven wordt er veel. En hoe meer gekken zich onderscheiden door een gedeelde gekte, hoe minder gek ze zijn.

Gezien het feit dat er weinig gelezen wordt, is het dus niet die ene schrijver uit de talloos veel miljoenen schrijvers die gek is, maar die ene lezer.

Waarom is lezen iets geks. Wat noemt een gemiddeld belangstellende, gemiddeld geïnteresseerde en betrokken, gemiddeld gemiddelde persoon als aangename vrije tijdsbesteding? Het lezen van boeken, van boeken over boeken, van bijdragen over boeken. Een gemiddeld geïnteresseerd jurist noemt bovendien een aantal tijdschriften op zijn vakgebied, en voegt daaraan schielijk toe dat hij liever de tijdschriften leest waarin een brede visie op het recht valt aan te treffen.

Kortom: men leest. En men doet dat voor het plezier. Zo hoorde ik eens een keurig persoon zich verheugen op de naderende vrije vrijdagavond. Die zou doorgebracht worden in bad en het genot zou bestaan uit lezing van het Nederlands Juristen Blad. Dat was lezen anno toen, 10 jaar geleden. Want de gemiddelde mens van tegenwoordig leest alleen nog van een elektronisch schermpje terwijl hij dat achteloos aait en streelt. Dat kan niet met natte baddervingers — althans dat neem ik aan.

“Het probleem is dat er steeds minder wordt gelezen. De voorbije jaren verschenen er om de haverklap boeken over het einde van de literatuur. Ik ben het daar niet mee eens. Er werd nooit meer geschreven

dan nu. Maar de kunst van het lezen, die verdwijnt wel degelijk.” Aan het woord is Charis Vlavianós, een Griekse dichter die in 1957 werd geboren in Rome en economie, filosofie, politieke wetenschappen en geschiedenis studeerde in Bristol en Oxford(1). Vlavianós brengt deze tendens in verbinding met de elektronische vooruitgang: “Alle vrije tijd wordt opgeslorpt door de tv, Facebook, You Tube ...”. Tegen de door hem geschetste achtergrond is het wat mij betreft curieus en hoopgevend dat het verschijnsel neologiserend werkt: ‘ontlezing’ is een Wikipedisch begrip(2).

Zonder dat te willen, stelt Vlavianós een probleem aan de orde dat mijns inziens niet losstaat van de ontlezing: ‘Er werd nooit meer geschreven dan nu’. Het lijkt dat Vlavianós dit een onproblematisch gegeven vindt, maar degene die kennis neemt van zo’n bericht weet: of ik nu wel of niet lees, het doet er niet toe. Ook als ik wel lees is de verhouding van het aantal door mij gelezen stukken tot het aantal te lezen stukken vergelijkbaar met de breuk $x:\infty$, waarvan het resultaat nadert naar nul.

Ik hoop en ik vrees dat de lezer iets van de dagelijkse gang van zaken begint te herkennen. De oogst van deze week: drie dissertaties, twee manuscripten ter goedkeuring voor promotie, een proefhoofdstuk voor een boek dat zal worden opgenomen in een reeks dat een standaardwerk heet en vermoedelijk slechts in noodgevallen ter hand wordt genomen, een artikel ter beoordeling, de Rechtspraak van de Week, De Nederlandse Jurisprudentie, het WPNR, het NJB, het NTBR, het TPR, de stapel met ongelezen stukken van vorige week, de dagelijkse kwaliteitskrant. Wie zal dit allemaal lezen? Ik? Alleen ik? Zelfs ik niet? Ook ik niet.

Een derde speler betreedt thans het toneel. De duurzaamheid. “Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Het ging er om de natuur zodanig te beheren dat de natuurlijke structuren en processen niet principieel werden aangetast. Het respecteren van deze ‘gebruiksruimte’ betekent dat ook toekomstige generaties er gebruik van kunnen blijven maken.”(3).

Duurzaamheid die primair wordt vereenzelvigd met minder. Minder vlees, minder stoken, minder autorijden, minder vliegen, minder

(1) K. DE VUYST, Het beleg van de Poëzie, interview met Charis Vlavianós, *Poëziekrant* 2012, nr. 3, p. 70-77.

(2) <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ontlezing>

(3) http://nl.wikipedia.org/wiki/Duurzame_ontwikkeling

printen. Ook met minder lachen, want op onverklaarbare wijze denken de lachers op uw hand altijd dat iemand die minder vlees eet ook minder humor heeft — geen jus, geen sappigheid en wel van die draderige delen van verantwoord geteelde groente die zelfs na lang kauwen achterblijven in de mond. Duurzaamheid is vooral een ideaal en niet iets om in daden om te zetten.

Eens denken hoe een duurzame publicatiecultuur eruit zou kunnen zien: een cultuur die aansluit op de behoeften van het heden. Per 0.1 onderzoeks-fte, per 0.2 fte komt ook voor, moet per jaar 1 vooraanstaande wetenschappelijke bijdrage worden gepubliceerd. Terwijl ‘vernieuwend’ publiceren door de bijbehorende onderzoeksvalkuilen en ongeëxploreerde terreinen geen bron is voor een onaflatende stroom publicaties, moet ontzaglijk veel gepubliceerd zijn om externe financiering te krijgen voor zulk vernieuwend onderzoek. Vermoed moet worden dat dergelijke publicaties niet aansluiten bij de behoeften van het heden. Zij zijn erop gericht een baan te behouden of uit te bouwen. Zij zijn niet gericht op het meer ambitieuze streven om “nooit ermee op te houden geschikt te worden voor het uitoefenen van zijn functie”(4). Zoals wel vaker zuigt het voldoen aan de ene ambitie het leven uit de andere: het doorlopend produceren smooit het vermogen wezenlijk productief te zijn.

Waar de publicatiecompetitie niet is afgestemd op de behoeften van het heden, lijkt zij zich aan hetgeen de toekomst van ons vraagt evenmin iets gelegen te laten liggen. Het invullen van de ‘gebruiksruimte’ zodanig dat ook toekomstige generaties er gebruik van kunnen blijven maken. De wijze waarop de gebruiksruimte thans wordt gevuld lijkt meer op de manier waarop onze grootouders en ouders hun data bewaarden: dekenkisten gevuld met kranten uit de vijftiger jaren. Ooit bewaard om morgen te lezen, thans gedoemd om in één grote beweging van een opruimservice te worden weggevaagd. Om te zwijgen van de laden met kassabonnetjes, voor het geval dat het paar Merino wollen kniekousen na vijfendertig jaar minder sterk blijkt te zijn dan de winkelbediende deed geloven. Samen met die kranten en kassabonnetjes verdwijnen soms onbedoeld toonderpapieren en het sleutelje van de nooit vermoede en toch aanwezige kluis.

Publiceren 2.0. Dat is publiceren op een eigentijdse manier. Zoals daar zijn: “Ambtenaar 2.0. Samen werken aan overheid 2.0”(5), “Bi-

(4) Aldus de succesvolle CEO van Kimberly-Clark, Darwin SMITH, die werd gevraagd naar zijn strategie. Zie S. CAIN, Stil leiderschap, in: *Ode*, 19 mei 2012, p. 21.

(5) <http://www.ambtenaar20.nl/>

bibliotheek 2.0 Omdat de wereld verandert”(6), “Serviceflat 2.0 stelt rusthuis nog langer uit”(7) en “Web 2.0 Suicide” (een “tool” om mensen te “ontvrienden”)(8). Veel van de geschriften zijn zo haastig tot stand gekomen of zo armzalig begeleid dat zij een toonbeeld zijn van schrijf- en stijlfouten, om van juridische consistentie en coherentie te zwijgen. Hoe de toekomstige generaties zich ook zullen voorzien van informatie, het is duidelijk dat het publiceren 2.0 de gebruiksruimte zo intensief en zonder aandacht volbouwt dat zij hun weg daarin niet kunnen vinden. Ook voor hen is het sleuteltje van de kluis waarin de kostbaarheden worden verborgen onvindbaar.

De duurzaamheid is ver te zoeken. Dat je niet voor de eeuwigheid publiceert is evident, maar dat zelfs niet voor nu of voor straks wordt gepubliceerd is navrant. Al die vereende krachten gebundeld in banden, nietjes en bestanden: voor quasi-niets. Een van de sub-bewegingen binnen het duurzame spectrum is de in 1986 in Italië gestarte “slow food”-beweging. Zij beoogde tegenwicht te bieden aan de steeds verder oprukkende “fast food”-terreur. In 1989 werd de beweging internationaal en inmiddels beschikken wij over een Nederlandstalige beginselverklaring: “Slow Food is een wereldwijde beweging, met als doelstelling dat alle mensen toegang hebben tot en genoeg beleven aan voedsel dat goed is voor hen, goed voor de mensen die het produceren en goed voor de wereld. (...)”(9).

Leesvoer: toegang hebben tot, genoeg beleven aan, goed voor lezer en schrijver, goed voor de wereld. Een onderzoekscultuur die berust op zulke fundamenten waarborgt dat onderzoek ontspruit aan de verwondering van de onderzoeker en dat publicatie is voorbehouden aan bevindingen en resultaten die ertoe doen. Zij maakt het schrijvers mogelijk behoedzaam om te springen met lezers. En lezers behouden de ruimte om daadwerkelijk te lezen. Welke onzichtbare hand houdt ons tegen dit ideaal te verwezenlijken?

Carla SIEBURGH

(6) <http://bibliotheek20.ning.com/>

(7) De Standaard, vrijdag 8 juni 2012, 03.00 uur, Yves Delepeleire.

(8) http://nl.wikipedia.org/wiki/Web_2.0_Suicide_Machine.

(9) <http://www.slowfood.nl/index.php?page=157>